▶ عارف:

تنها ۳۰ تا ۴۰ درصد وعده‌ها به بازنشستگان محقق شده است

معاون اول رییس جمهوری با انتقاد از تحقق نیافتن وعده‌های داده‌شده به بازنشستگان تأکید کرد: سالمندان پس از دهه‌ها خدمت نباید احساس رهاشدگی کنند و نظام حکمرانی سالمندی باید به‌گونه‌ای اصلاح شود که عزت و معیشت آنان حفظ شود. به گزارش ایسنا، محمدرضا عارف در جلسه شورای ملی سالمندی، با بیان اینکه بازنشستگان پس از ۳۰ تا ۴۰ سال خدمت احساس رهاشدگی می‌کنند، تأکید کرد: سالمندان فرصتی ارزشمند برای کشور هستند؛ آنان ۳۰ تا ۴۰ سال تجربه کاری دارند و پس از ورود به دوران سالمندی و بازنشستگی، در واقع مرحله دوم خدمت خود را آغاز می‌کنند. آنان اگرچه دیگر تکلیف اداری ندارند، اما همچنان نسبت به کشور احساس تعهد می‌کنند. وی با طرح این پرسش که آیا کشور آمادگی و برنامه‌ریزی لازم برای استفاده از این فرصت را دارد، اظهار کرد: بازنشستگان ۳۰ تا ۴۰ سال زحمت کشیده‌اند و به نظام و مردم خدمت کرده‌اند، اما اکنون احساس می‌کنند رها شده‌اند. همچنین وعده‌هایی به آنان داده شده که محقق نشده است. معاون اول رییس جمهوری با اشاره به حرکت تدریجی جامعه از جوانی به سالمندی طی دو دهه گذشته و مشکلات اقتصادی بازنشستگان، از جمله کارمندان، معلمان و استادان دانشگاه، گفت: از سال ۱۳۷۸ اصلاح قانون بازنشستگی و برخی اصلاحات ساختاری و حقوقی انجام شد، اما این اقدامات تنها نقش مسکن داشت و مشکلات بازنشستگان را به‌صورت اصولی حل نکرد. قوانین ما جامعیت لازم را ندارند و به همین دلیل، مشکلاتی مانند همسان‌سازی حقوق بازنشستگان ایجاد شده است. وی با انتقاد از پیچیدگی حقوقی ناشی از تسری برخی احکام به دوره‌های گذشته، این پرسش را مطرح کرد که قوانین تا چه دوره‌ای باید عطف به ماسبق شوند و ادامه داد: قوانین ما به دلیل جامع‌نبودن، فرصت بازنشستگی را به یک تهدید تبدیل کرده‌اند. بازنشسته باید مشاور امین دستگاه‌ها باشد و زندگی آرامی داشته باشد، اما به دلیل کاستی‌های قانونی و وعده‌هایی که به آنان داده شده، شاهد اعتراض بازنشستگان هستیم؛ در حالی که آنان افرادی حساس، خدمتگزار و محق هستند. عارف با بیان اینکه مشکلات بازنشستگان با وجود تلاش‌های انجام‌شده از سال ۱۳۷۸ همچنان پابرجاست، فقدان قانون جامع و نظام حکمرانی بازنشستگی را از عوامل اصلی تداوم این مشکلات دانست و تأکید کرد: اکنون باید برای حل مشکلات سالمندان و بازنشستگان به‌صورت جدی اقدام کنیم و خود را به بودجه و منابع دولتی محدود نکنیم، بلکه از منابع عمومی و ظرفیت نهادهای مردمی نیز کمک بگیریم. معاون اول رییس جمهوری افزود: باید نظام حکمرانی جامع، منطقی، معقول، ارزشمند و در شأن سالمندان ایجاد کنیم. تاکنون در این زمینه شعار داده‌ایم، اما اقدام جدی انجام نداده‌ایم. شاید تنها ۳۰ تا ۴۰ درصد وعده‌های داده‌شده به بازنشستگان محقق شده باشد. وی با تأکید بر ضرورت استفاده از تجربه‌های بین‌المللی در طراحی نظام حکمرانی سالمندی گفت: می‌توانیم از تجربیات سایر کشورها بهره بگیریم، اما این نظام نمی‌تواند وارداتی باشد. ممکن است یک نظام بازنشستگی در کشوری دیگر کارآمد باشد، اما در ایران پاسخگوی نیازهای جامعه نباشد. معاون اول رییس جمهور همچنین با اشاره به جایگاه احترام به سالمندان در فرهنگ ایرانی، این پرسش را مطرح کرد که الگوی خانه سالمندان، به عنوان مدلی غربی، تا چه اندازه با فرهنگ جامعه ایران سازگار است و تأکید کرد: نظام حکمرانی سالمندی باید عزت سالمندان را حفظ کند و به‌گونه‌ای طراحی شود که افراد در دوران بازنشستگی نگران تأمین معیشت خود نباشند. در این نشست، راه‌اندازی داشبورد ملی سالمندی، سند ملی اشتغال نقره‌ای سالمندان، ایجاد سامانه ملی منابع نقره‌ای و بسته جامع مشوق‌های مالیاتی، بیمه‌ای و سرمایه‌گذاری در اقتصاد نقره‌ای به تصویب رسید. همچنین پیش‌نویس اصلاح سند ملی سالمندی و قانون جامع سالمندی بررسی شد. نخستین مصوبه این جلسه، راه‌اندازی «داشبورد ملی سالمندی کشور» با هدف ایجاد نظام یکپارچه پایش هوشمند و رصد وضعیت سالمندان بود که بر اساس این مصوبه، اطلاعات مرتبط با وضعیت سالمندان از سوی دستگاه‌های مختلف تجمیع خواهد شد تا برنامه‌ریزی در این حوزه بر پایه داده‌های دقیق و به‌روز انجام گیرد. وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان تأمین اجتماعی، صندوق بازنشستگی کشوری، مرکز آمار ایران، سازمان بهزیستی و سایر دستگاه‌های مرتبط موظف شدند اطلاعات مورد نیاز در حوزه سالمندی را در اختیار شورای ملی سالمندان قرار بدهند تا زمینه راه‌اندازی این داشبورد فراهم شود. در ادامه جلسه «سند ملی اشتغال نقره‌ای سالمندان» با هدف بهره‌گیری از ظرفیت‌های اقتصادی، مهارتی و اجتماعی سالمندان و فراهم کردن زمینه تداوم فعالیت و مشارکت آنان در جامعه به تصویب رسید. در این سند، شناسایی و طراحی مشاغل متناسب با شرایط سالمندان، حمایت از اشتغال و کارآفرینی، تداوم فعالیت اقتصادی، استفاده از تجربه بازنشستگان و تقویت مشارکت اجتماعی و رفاه آنان هدف‌گذاری شده است. اقتصاد نقره‌ای به فعالیت‌ها و سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی مرتبط با نیازها، خدمات و ظرفیت‌های جمعیت سالمند اطلاق می‌شود. «بسته جامع مشوق‌های مالیاتی، بیمه‌ای و سرمایه‌گذاری در اقتصاد نقره‌ای» از دیگر مصوبات شورای ملی سالمندی بود. این بسته با هدف جذب سرمایه برای توسعه خدمات مرتبط با سالمندان، گسترش خدمات مراقبت در منزل، تأمین و توسعه مراکز خدماتی و مراقبتی و افزایش سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های سالمندی به تصویب رسید. همچنین موضوع ایجاد سامانه ملی منابع نقره‌ای در مجموعه تصمیمات این نشست قرار داشت. شورای ملی سالمندی در این نشست، ساماندهی و صدور مجوز مراکز ارایه خدمات و اعزام مراقب سالمند را نیز تصویب کرد. بر اساس این تصمیم، ضوابط احراز صلاحیت مراکز و مراقبان، آموزش و مهارت‌های حرفه‌ای، نحوه معرفی و اعزام مراقب، حقوق و مسوولیت‌های طرفین و شیوه نظارت بر عملکرد مراکز تعیین خواهد شد. در موضوع تسهیل صدور مجوز و توسعه زیرساخت‌های دهکده‌های سالمندی نیز مقرر شد شورای ملی سالمندی با همکاری وزارت راه و شهرسازی و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، پیش‌نویس لازم را تهیه کند تا در هیات دولت بررسی و تصویب شود. همچنین مصوب شد نمایشگاه اقتصاد نقره‌ای تا پایان سال جاری با حضور فعالان این حوزه برگزار شود. در بخش دیگری از جلسه، پیش‌نویس «اصلاح سند ملی سالمندی» و موضوع «قانون جامع سالمندی» با هدف به‌روزرسانی سیاست‌ها و ایجاد چارچوبی واحد برای اقدامات هماهنگ در حوزه سالمندی بررسی شد.

بودجه ۱۴۰۶ در سایه جنگ

دولت برای اقتصاد سال آینده چه سناریوهایی روی میز دارد؟

بخشنامه بودجه سال ۱۴۰۶ در شرایطی ابلاغ شده که اقتصاد ایران با پیامدهای جنگ، محدودیت‌های تجاری و مالی، فشار بر منابع عمومی، تورم و ضرورت بازسازی ظرفیت‌های آسیب‌دیده روبرواست. دولت در این سند، دو سناریوی متفاوت برای اقتصاد سال آینده در نظر گرفته و جهت‌گیری سیاست‌های مالی خود را بر سه محور ثبات، تاب‌آوری و بازسازی قرار داده است. حمایت از معیشت خانوارها، تقویت بنیه دفاعی، کنترل ناترازی‌ها، مدیریت هزینه‌های عمومی، تغییر سازوکار تقسیم درآمدهای نفت و گاز و استفاده از ظرفیت بخش خصوصی، از مهم‌ترین موضوعاتی است که در چارچوب اولیه بودجه ۱۴۰۶ مورد توجه قرار گرفته است. این بخشنامه هنوز به معنای تعیین ارقام نهایی بودجه نیست، اما تصویری از اولویت‌ها و نگرانی‌های دولت درباره اقتصاد سال آینده ارائه می‌دهد.

بودجه سالانه دولت را نمی‌توان صرفا مجموعه‌ای از ارقام مربوط به درآمدها و هزینه‌های دستگاه‌های اجرایی دانست. بودجه در واقع نقشه‌ای است که مشخص می‌کند دولت در سال پیش‌رو با چه اولویت‌هایی منابع عمومی را تخصیص می‌دهد، چه بخش‌هایی را در اولویت حمایت قرار می‌دهد و برای مواجهه با محدودیت‌ها و بحران‌های احتمالی چه ابزارهایی در اختیار خواهد داشت. اهمیت این موضوع در شرایطی که کشور با پیامدهای جنگ و فشارهای اقتصادی روبروست، بیشتر می‌شود؛ زیرا تصمیم‌های بودجه‌ای می‌توانند بر وضعیت تولید، اشتغال، تورم، خدمات عمومی و معیشت خانوارها اثر مستقیم بگذارند.

اکنون با ابلاغ بخشنامه تهیه و تنظیم لایحه بودجه سال ۱۴۰۶، نخستین تصویر رسمی از رویکرد دولت برای مدیریت اقتصاد در سال آینده منتشر شده است. این سند که در ۱۲ آبان ماه از سوی رییس جمهور به دستگاه‌های اجرایی ابلاغ شد، چارچوب و الزامات تهیه پیشنهادهای بودجه‌ای را مشخص می‌کند. بر اساس مفاد آن، دولت در شرایطی برای تدوین بودجه سال آینده اقدام می‌کند که اقتصاد ایران همزمان با ناطمینانی‌های داخلی و خارجی، آثار شوک‌های ناشی از جنگ و محدودیت‌های ساختاری مواجه است.

با این حال، در متن بخشنامه بر ظرفیت اقتصاد ایران برای سازگاری با شرایط دشوار و استمرار فعالیت بخش‌های مختلف تأکید شده است. دولت معتقد است اقتصاد کشور در سال‌های اخیر توانسته است بخشی از ظرفیت تولید، اشتغال و تجارت خود را در شرایط تحریم و فشار خارجی حفظ کند؛ اما این تاب‌آوری به معنای مصونیت در برابر فرسایش نیست. به همین دلیل، مساله اصلی در سال ۱۴۰۶ فقط عبور از شوک‌های موجود نخواهد بود، بلکه جلوگیری از تبدیل فشارهای موقت به آسیب‌های پایدار و فراهم کردن زمینه حفظ و بازسازی ظرفیت‌های اقتصادی است.

▶ دو سناریو برای اقتصاد سال آینده

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های بخشنامه بودجه ۱۴۰۶، پرهیز از ارایه یک پیش‌بینی قطعی و واحد درباره وضعیت اقتصاد ایران در سال آینده است. در این سند تصریح شده که با توجه به سطح بالای ناطمینانی‌های داخلی و خارجی، ارائه یک پیش‌بینی نقطه‌ای نمی‌تواند تصویر کاملی از چشم‌انداز اقتصاد کشور ارائه کند. به همین دلیل، دولت برای تدوین بودجه دو سناریوی متفاوت را مبنا قرار داده است: «تداوم وضع موجود» و «بهبود شرایط».

در سناریوی نخست، فرض بر این است که محدودیت‌های تحریمی، محاصره دریایی و شرایط منطقه‌ای در سطح فعلی ادامه پیدا کند. در چنین وضعیتی، سیاست مالی دولت باید بر جلوگیری از تعمیق فرسایش ظرفیت‌های اقتصادی، استفاده هدفمند از منابع محدود و افزایش بهره‌وری برای بازسازی و سرمایه‌گذاری متمرکز باشد. این سناریو در واقع تصویری از شرایطی است که در آن دولت ناچار است با تداوم محدودیت‌های خارجی، منابع عمومی را با حساسیت بیشتری مدیریت کند و هزینه‌های ضروری را در اولویت قرار دهد. سناریوی دوم بر مبنای بهبود نسبی و تدریجی شرایط داخلی و خارجی طراحی شده است.

در این وضعیت، کاهش محدودیت‌های تجاری و مالی، تثبیت شرایط امنیتی و افزایش امکان دسترسی به منابع ارزی فرض گرفته می‌شود. در بخشنامه همچنین اشاره شده که رفع کامل محاصره یا بخش عمده محدودیت‌های تجاری و کشتیرانی می‌تواند هزینه و زمان حمل‌ونقل را کاهش بدهد و دسترسی به بازارهای صادراتی و وارداتی را بهبود ببخشد. اهمیت این دو سناریو در آن است که منابع و مصارف دولت در سال آینده به‌شدت تحت تأثیر شرایط تجارت خارجی، دسترسی به منابع ارزی و وضعیت صادرات قرار خواهد داشت. برای مثال، در شرایط تداوم محدودیت‌ها، دولت باید با منابع محدودتر و هزینه‌های بیشتری برای حفظ ظرفیت‌های اقتصادی برنامه‌ریزی کند. در مقابل، بهبود شرایط می‌تواند امکان افزایش دسترسی به منابع و کاهش بخشی از هزینه‌های تجارت را فراهم کند. بنابراین، بخشنامه بودجه ۱۴۰۶ را باید تلاشی برای آماده‌سازی ساختار مالی دولت در برابر دو مسیر احتمالی اقتصاد دانست؛ نه پیش‌بینی قطعی از آنچه در سال آینده رخ خواهد داد. این رویکرد همچنین نشان می‌دهد که دولت می‌خواهد در زمان تدوین بودجه، امکان واکنش به تغییر شرایط را حفظ کند و همه برنامه‌های مالی را بر یک فرض واحد استوار نسازد.

▶ ثبات، تاب‌آوری و بازسازی سه محور اصلی بودجه

در بخشنامه بودجه، جهت‌گیری اصلی سیاست‌های اقتصادی و مالی دولت در سال ۱۴۰۶ بر سه محور «ثبات، تاب‌آوری و بازسازی» استوار شده است. این سه محور، چارچوب کلی اولویت‌های دولت را در شرایط فعلی نشان می‌دهند. ثبات اقتصادی در این سند با هدف مهار تورم، کنترل ناترازی‌ها به‌ویژه در حوزه انرژی و افزایش قابلیت پیش‌بینی اقتصاد دنبال می‌شود. این موضوع از آن جهت اهمیت دارد که در شرایط نااطمینانی، افزایش بی‌ثباتی اقتصادی می‌تواند تصمیم‌گیری بنگاه‌ها و خانوارها را دشوارتر کند. تولیدکنندگان برای برنامه‌ریزی به چشم‌انداز قابل پیش‌بینی از هزینه‌ها و منابع نیاز دارند و خانوارها نیز در شرایط تورمی با محدودیت بیشتری در مدیریت درآمد و هزینه مواجه می‌شوند. بنابراین، مهار تورم و کنترل ناترازی‌ها صرفا اهداف مالی دولت نیستند، بلکه با حفظ ظرفیت تولید و قدرت خرید مردم ارتباط دارند.

محور دوم، تاب‌آوری است. بر اساس بخشنامه، تاب‌آوری به معنای حفظ توان اقتصاد و دولت در مواجهه با شوک‌ها و صیانت از تولید، اشتغال و سطح زندگی خانوارهاست. این موضوع در شرایطی که احتمال استمرار محدودیت‌های خارجی و فشار بر منابع و نهادهای تولید وجود دارد، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. دولت در این چارچوب باید بتواند خدمات عمومی و ضروری را استمرار بدهد، هزینه‌های اجتناب‌ناپذیر را تأمین کند و از آسیب‌دیدن ظرفیت‌های اقتصادی جلوگیری کند.

محور سوم، بازسازی است؛ محوری که به احیای ظرفیت‌های آسیب‌دیده، تقویت سرمایه‌گذاری و فراهم کردن زمینه بازگشت تدریجی اقتصاد به مسیر رشد پایدار اختصاص دارد. در این بخش، زیرساخت‌های انرژی از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. بازسازی زیرساخت‌ها و سرمایه‌گذاری در بخش‌هایی که گلوگاه‌های اصلی اقتصاد محسوب می‌شوند، می‌تواند در بلندمدت به افزایش ظرفیت تولید و کاهش محدودیت‌های ساختاری کمک کند. این سه محور در کنار یکدیگر نشان می‌دهند که دولت در تدوین بودجه سال آینده با یک مساله چندوجهی روبروست: از یک طرف باید آثار جنگ و محدودیت‌های اقتصادی را مدیریت کند و از طرف دیگر، نباید اجازه دهد این شرایط به تضعیف بلندمدت تولید، اشتغال و خدمات عمومی منجر شود.

▶ بودجه جنگ؛ دفاع، معیشت و بازسازی در یک چارچوب

یکی از بخش‌های قابل توجه بخشنامه، تأکید بر تقویت بنیه دفاعی کشور و هم‌زمان توجه به معیشت نیروهای مسلح است. در اولویت‌های بودجه‌ای دولت، علاوه بر تقویت توان دفاعی، به بهبود معیشت نیروهای مسلح، کادر درمان و معلمان و همچنین کاهش فاصله حقوق و مزایا میان کارکنان دولت در سطح ملی و استانی اشاره شده است.

این ترکیب نشان می‌دهد که بودجه سال آینده باید هم‌زمان چند مسوولیت مهم را پوشش بدهد. از یک سو، شرایط جنگی و ضرورت حفظ آمادگی دفاعی کشور، تأمین منابع مورد نیاز این بخش را به یکی از اولویت‌های دولت تبدیل کرده است. از سوی دیگر، استمرار خدمات عمومی و حفظ توان نیروی انسانی در بخش‌هایی مانند درمان و آموزش نیز نیازمند توجه بودجه‌ای است.

در چنین شرایطی، مساله صرفا افزایش یا کاهش اعتبارات یک بخش نیست، بلکه نحوه اولویت‌بندی منابع محدود اهمیت پیدا می‌کند. دولت در بخشنامه بر ضرورت انضباط و صرفه‌جویی حداکثری در مخارج جاری خود و شرکت‌های دولتی تأکید کرده و محدودیت رشد این هزینه‌ها را از الزامات تنظیم بودجه دانسته است. این جهت‌گیری نشان می‌دهد که قرار است بخشی از فضای مالی مورد نیاز برای اولویت‌های جدید، از طریق بازنگری در هزینه‌های موجود و حذف یا اصلاح فعالیت‌های کم‌اثر تأمین شود. در واقع، بودجه سال آینده باید میان هزینه‌های دفاعی، نیازهای بازسازی، تأمین خدمات عمومی و حمایت از معیشت مردم تعادل برقرار کند. دشواری این کار نیز از آنجا ناشی می‌شود که همزمان با افزایش نیازهای مالی دولت، محدودیت منابع و نااطمینانی درباره درآمدهای آینده همچنان وجود دارد.

▶ درآمدهای دولت؛ نفت، مالیات و دارایی‌ها

یکی از موضوعات مهم در بخشنامه بودجه ۱۴۰۶، تغییر قاعده تسهیم عواید حاصل از صادرات منابع نفت، گاز و فرآورده‌های نفتی در سناریوهای مختلف اقتصادی است. این موضوع نشان می‌دهد که دولت قصد دارد نحوه تقسیم درآمدهای حاصل از صادرات منابع انرژی را با توجه به شرایط متفاوت پیش روی اقتصاد بازنگری کند.

درآمدهای نفت و گاز همچنان از متغیرهای مهم در تأمین منابع عمومی کشور هستند و شرایط صادرات، دسترسی به بازارها و امکان انتقال منابع می‌تواند بر ظرفیت مالی دولت اثر بگذارد. از همین رو، تدوین بودجه بر اساس دو سناریوی متفاوت، ضرورت بازنگری در سازوکار تقسیم این درآمدها را نیز به همراه داشته است. با این حال، بخشنامه در مرحله فعلی قاعده نهایی یا رقم مشخصی برای سهم هر بخش تعیین نمی‌کند و جزییات باید در فرآیند تدوین لایحه مشخص شود. در کنار درآمدهای نفتی، دولت به دنبال حفظ ظرفیت واکنش خود به شوک‌ها از طریق شیوه‌های جایگزین تجهیز منابع است. در بخشنامه، استفاده از سازوکارهای جدید مالیاتی و دارایی‌های دولت به عنوان بخشی از این رویکرد مطرح شده است. این جهت‌گیری می‌تواند به معنای تلاش برای متنوع‌سازی منابع درآمدی و کاهش آسیب‌پذیری بودجه در برابر تغییرات درآمدهای ناشی از صادرات منابع انرژی باشد.

البته گسترش درآمدهای مالیاتی نیز باید با ملاحظات مربوط به وضعیت تولید و فعالیت اقتصادی همراه باشد. در شرایطی که بنگاه‌ها با محدودیت‌های ناشی از جنگ، دشواری تأمین نهاده‌ها و کاهش قابلیت پیش‌بینی محیط اقتصادی مواجه‌اند، نحوه طراحی پایه‌های مالیاتی و شیوه وصول درآمدها اهمیت زیادی دارد. هدف از تأمین منابع پایدار نباید افزایش فشار بر فعالیت‌های مولد باشد؛ بلکه باید سازوکاری ایجاد شود که ضمن حفظ درآمدهای عمومی، امکان تداوم فعالیت بنگاه‌ها و اشتغال نیز فراهم بماند.

بخشنامه همچنین بر انضباط در ایجاد تعهدات جدید در حوزه اعتبارات هزینه‌ای و اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای تأکید دارد. این موضوع به معنای آن است که دستگاه‌های اجرایی باید پیش از درخواست منابع بیشتر، ساختار هزینه‌های خود را بازنگری کنند و مشخص سازند کدام فعالیت‌ها اولویت بیشتری دارند و کدام هزینه‌ها قابلیت حذف، ادغام، کاهش یا اصلاح دارند.

▶ کنترل هزینه‌ها و اولویت دادن به طرح‌های نیمه‌تمام

یکی از پیام‌های روشن بخشنامه بودجه ۱۴۰۶، ضرورت بازآرایی هزینه‌های دولت است. بر اساس این سند، دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌های دولتی باید پیش از ارایه پیشنهاد برای افزایش اعتبارات، ساختار هزینه‌های موجود را بررسی کنند و فعالیت‌های کم‌اولویت، کم‌اثر، موازی و فاقد توجیه کافی را شناسایی کنند.

در این چارچوب، ایجاد ردیف، برنامه یا فعالیت جدید باید پس از بازنگری در اولویت‌های موجود انجام شود. همچنین افزایش خالص مخارج و تعهدات جدید تا حد امکان باید از محل حذف، کاهش یا بازتخصیص هزینه‌های کم‌اثر موجود تأمین شود. دستگاه‌ها نیز موظف شده‌اند مخارج جدید، صرفه‌جویی‌های قابل تحقق و منابع قابل بازتخصیص را همراه با آثار مالی آنها در سال ۱۴۰۶ و سال‌های بعد ارائه کنند. این رویکرد به‌ویژه در شرایط محدودیت منابع عمومی اهمیت دارد. یکی از چالش‌های بودجه‌ریزی در سال‌های گذشته، پراکندگی منابع میان طرح‌های متعدد و طولانی شدن زمان تکمیل پروژه‌ها بوده است. بخشنامه جدید بر این موضوع تأکید می‌کند که طرح‌های نیمه‌تمام و اولویت‌دار باید نسبت به آغاز پروژه‌های جدید در اولویت قرار بگیرند. معیارهای اولویت‌بندی طرح‌های عمرانی نیز شامل میزان پیشرفت فیزیکی و مالی، امکان بهره‌برداری در کوتاه‌مدت، آثار بر تولید و اشتغال، نقش در رفع گلوگاه‌های زیرساختی، اهمیت برای تاب‌آوری اقتصادی و ظرفیت تأمین مالی دولت و بخش غیردولتی است. به این ترتیب، قرار است منابع محدود به طرح‌هایی اختصاص پیدا کند که امکان ایجاد ظرفیت اقتصادی و بهره‌برداری از آنها بیشتر است.

در کنار این موضوع، استفاده از ظرفیت مشارکت عمومی و خصوصی و منابع غیردولتی نیز در بخشنامه مورد توجه قرار گرفته است. دولت می‌خواهد منابع عمومی تا حد امکان به عنوان اهرمی برای جذب سرمایه بخش خصوصی و نهادهای عمومی غیردولتی عمل کنند و از اختصاص کامل منابع دولتی به طرح‌هایی که امکان تأمین مالی غیردولتی دارند، اجتناب شود. این رویکرد در صورت اجرای موثر می‌تواند به افزایش ظرفیت سرمایه‌گذاری بدون اتکای کامل به منابع عمومی کمک کند؛ هرچند تحقق آن به وجود سازوکارهای شفاف، تعریف دقیق مسوولیت‌ها و ایجاد اطمینان برای سرمایه‌گذاران وابسته خواهد بود.

▶ معیشت خانوارها حمایت هدفمند در شرایط محدودیت منابع

یکی از مهم‌ترین بخش‌های بودجه سال آینده، نحوه حمایت از معیشت مردم است. افزایش هزینه‌های زندگی و فشار تورمی در سال‌های اخیر، اهمیت سیاست‌های حمایتی را افزایش داده و شرایط جنگی نیز ضرورت توجه به تاب‌آوری خانوارها را بیشتر کرده است. در بخشنامه بودجه ۱۴۰۶، حمایت از سطح زندگی خانوارها با تمرکز بر گروه‌های هدف کم‌برخوردار مورد تأکید قرار گرفته است. بر اساس این رویکرد، منابع حمایتی باید به سمت خانوارهای واجد شرایط هدایت شوند تا اثربخشی حمایت افزایش پیدا کند و از هدررفت منابع جلوگیری شود. این تأکید نشان می‌دهد که دولت در چارچوب اولیه بودجه، به دنبال هدفمند کردن حمایت‌هاست. با این حال، هنوز جزییات مربوط به ابزارهای حمایتی، میزان منابع مورد نیاز و شیوه شناسایی مشمولان در قالب ارقام نهایی مشخص نشده است. این موارد باید در فرآیند تدوین لایحه و بررسی پیشنهادهای دستگاه‌های اجرایی روشن شود. اهمیت حمایت معیشتی از آن جهت است که فشارهای اقتصادی ناشی از جنگ و محدودیت‌های خارجی فقط به بخش تولید یا درآمدهای دولت محدود نمی‌شود. خانوارها نیز از مسیر افزایش هزینه کالاها و خدمات، نااطمینانی اقتصادی و احتمال کاهش فرصت‌های شغلی تحت تأثیر قرار می‌گیرند. در چنین شرایطی، حفظ سطح زندگی گروه‌های کم‌برخوردار و جلوگیری از گسترش آسیب‌های معیشتی باید یکی از معیارهای اصلی ارزیابی بودجه باشد. از سوی دیگر، حمایت از خانوارها بدون توجه به وضعیت تولید و عرضه کالاها نمی‌تواند به تنهایی راه‌حل پایداری باشد. اگر ظرفیت تولید و تأمین کالاهای اساسی تقویت نشود، سیاست‌های حمایتی ممکن است با محدودیت‌های عرضه مواجه شوند. به همین دلیل، پیوند میان حمایت از معیشت، حفظ اشتغال، سرمایه‌گذاری و بازسازی زیرساخت‌ها در بخشنامه اهمیت دارد.

▶ تاب‌آوری اقتصادی از انرژی تا امنیت سایبری

در بخشنامه بودجه ۱۴۰۶، تاب‌آوری تنها به تأمین منابع مالی یا حفظ سطح هزینه‌های دولت محدود نشده است. کنترل ناترازی‌ها، به‌ویژه در حوزه انرژی، و تقویت زیرساخت‌های حیاتی نیز از محورهای اصلی سیاستگذاری سال آینده محسوب می‌شوند.

ناترازی انرژی می‌تواند فعالیت بنگاه‌های تولیدی و ارایه خدمات عمومی را تحت تأثیر قرار بدهد. از این رو، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های انرژی و بازسازی ظرفیت‌های آسیب‌دیده در چارچوب اولویت‌های بودجه‌ای قرار گرفته. دولت همچنین بر ضرورت افزایش کارایی و انعطاف‌پذیری هزینه‌های خود برای مواجهه با شوک‌های خارجی و محدودیت‌های احتمالی در تأمین منابع و نهاده‌ها تأکید کرده است. در همین راستا، توسعه سازوکارهای پرداخت به ذی‌نفع نهایی، اولویت‌بندی هزینه‌های ضروری و اجتناب‌ناپذیر و اجرای برنامه‌های کاهش هزینه در دستگاه‌های اجرایی مورد توجه قرار گرفته است. دورکاری کارکنان دولت و صرفه‌جویی در مصرف انرژی نیز از جمله اقداماتی هستند که در این چارچوب به آنها اشاره شده است. موضوع امنیت سایبری نیز در بخشنامه جایگاه مشخصی دارد. دستگاه‌های اجرایی اصلی سیاستگذار موظف شده‌اند بخشی متناسب از اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای خود را به ارتقای امنیت شبکه‌ها، زیرساخت‌ها و سامانه‌های اطلاعاتی و تقویت تاب‌آوری سایبری اختصاص بدهند. شرکت‌های دولتی نیز باید برنامه‌های افزایش تاب‌آوری، ارتقای امنیت و تداوم فعالیت را در بودجه سالانه پیشنهادی خود پیش‌بینی کنند. این موضوع نشان می‌دهد که در نگاه تدوین‌کنندگان بودجه، تاب‌آوری اقتصادی در شرایط جنگی تنها به منابع مالی و تولید محدود نیست و استمرار فعالیت زیرساخت‌های اطلاعاتی و خدماتی نیز بخشی از الزامات اداره کشور محسوب می‌شود.

▶ از بخشنامه تا لایحه مسیر بودجه ۱۴۰۶ چگونه طی می‌شود؟

بخشنامه بودجه ۱۴۰۶ در ۹ پیوست تنظیم شده است. این پیوست‌ها شامل برنامه زمان‌بندی تهیه و تنظیم لایحه، ضوابط مالی، دستورالعمل تهیه بودجه دستگاه‌های اجرایی، بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد، بودجه شرکت‌های دولتی و بانک‌ها، اولویت‌بندی و بازنگری اعتبارات هزینه‌ای و دستورالعمل‌های مرتبط با طرح‌های عمرانی و تسهیلات بانکی و هزینه‌های فرابودجه‌ای است.

بر اساس برنامه زمان‌بندی اعلام‌شده، دستگاه‌های اجرایی باید پیشنهادهای بودجه‌ای خود را تا ۲۰ آبان ماه ارائه کنند. بررسی بودجه‌های پیشنهادی در بخش‌های تخصصی سازمان برنامه و بودجه تا ۲۵ آبان ماه ادامه خواهد داشت. همچنین بررسی و تأیید برش استانی اعتبارات در فاصله ۳۰ آبان تا ۱۰ آذرماه پیش‌بینی شده و بررسی و تصویب بودجه دستگاه‌های اجرایی باید تا ۱۰ آذرماه به پایان برسد. در ادامه این فرآیند، بررسی و تصویب کلیات لایحه بودجه در هیات وزیران برای ۲۵ آذرماه در نظر گرفته شده است. پس از آن، تدوین نهایی لایحه در ۲۷ آذرماه و چاپ بودجه در ۲۸ آذرماه انجام خواهد شد. بر اساس این برنامه، قرار است رییس جمهور در اول دی‌ماه ۱۴۰۵ لایحه بودجه سال ۱۴۰۶ را به مجلس شورای اسلامی تقدیم کند.

پس از ارائه لایحه، فرآیند بررسی در مجلس آغاز خواهد شد. نمایندگان باید مفروضات، منابع و مصارف، اولویت‌های هزینه‌ای و سیاست‌های پیشنهادی دولت را بررسی کنند و درباره آنها تصمیم بگیرند. در این مرحله، امکان بررسی و اصلاح پیشنهادهای دولت وجود دارد و در نهایت، سند بودجه پس از طی مراحل قانونی و تصویب مجلس به قانون تبدیل خواهد شد.

▶ بودجه‌ای برای عبور از بحران یا بازگشت به مسیر رشد؟

بخشنامه بودجه ۱۴۰۶ بیش از آنکه حاوی پاسخ‌های نهایی باشد، تصویری از پرسش‌ها و اولویت‌های پیش روی اقتصاد ایران ارایه می‌کند. دولت باید در سال آینده میان چند ضرورت مهم تعادل برقرار کند: تأمین هزینه‌های دفاعی، مدیریت پیامدهای جنگ، بازسازی زیرساخت‌ها، حفظ تولید و اشتغال، کنترل تورم، تأمین خدمات عمومی و حمایت از معیشت خانوارها. همه این مسوولیت‌ها در شرایطی مطرح می‌شوند که منابع مالی کشور با محدودیت و عدم قطعیت مواجه است. دوسناریوی اقتصادی پیش‌بینی‌شده در بخشنامه نیز نشان می‌دهد که دولت قصد دارد در بودجه را متناسب با تحولات احتمالی تنظیم کند. اگر شرایط فعلی ادامه پیدا کند، مدیریت منابع محدود، افزایش بهره‌وری هزینه‌ها و جلوگیری از فرسایش ظرفیت‌های اقتصادی اهمیت بیشتری خواهد داشت. در صورت بهبود شرایط نیز کاهش محدودیت‌های تجاری و مالی و افزایش دسترسی به منابع ارزی می‌تواند فضای متفاوتی برای سیاستگذاری فراهم کند. با این حال، موفقیت بودجه سال آینده صرفا به انتخاب سناریوی مناسب یا تنظیم دقیق منابع و مصارف وابسته نیست. مساله اصلی، نحوه اجرای سیاست‌ها و میزان توان دولت برای تبدیل اولویت‌های اعلام‌شده به برنامه‌های عملیاتی است. مهار تورم، حمایت از گروه‌های کم‌برخوردار، تقویت تولید، بازسازی زیرساخت‌های آسیب‌دیده و استفاده موثر از ظرفیت بخش خصوصی، همگی به تصمیم‌های دقیق و قابل اجرا نیاز دارند. بخشنامه بودجه ۱۴۰۶ اکنون چارچوب اولیه این تصمیم‌ها را مشخص کرده است، اما هنوز نباید آن را معادل بودجه نهایی یا تعهد قطعی دولت به تخصیص ارقام مشخص دانست. پیشنهادهای دستگاه‌ها، بررسی منابع و مصارف و تصمیم‌های هیات وزیران در هفته‌های آینده، تصویر دقیق‌تری از لایحه ارائه خواهد کرد. سپس این سند در اول دی‌ماه به مجلس می‌رسد و نمایندگان در هفته‌های بعد آن را بررسی خواهند کرد تا پس از طی مراحل قانونی به قانون بودجه تبدیل شود. به این ترتیب، مسیر بودجه ۱۴۰۶ تازه وارد مرحله تدوین جدی شده است. اهمیت این بودجه در آن است که باید هم پاسخگوی شرایط دشوار اقتصادی و جنگی کشور باشد و هم زمینه عبور از وضعیت اضطراری و بازگشت تدریجی به رشد پایدار را فراهم کند. آنچه در نهایت اهمیت خواهد داشت، فاصله یا نزدیکی بودجه نهایی با وعده‌های اولیه آن است: ثبات اقتصادی، تاب‌آوری در برابر شوک‌ها و بازسازی ظرفیت‌هایی که برای آینده اقتصاد ایران ضروری‌اند.

مسعود پزشکیان در بازدید میدانی از اجرای طرح حکمرانی محله‌محور و مسجدمحور

جناح‌بازی‌ها را کنار بگذاریم تا اهداف دشمنان ناکام بماند

رییس جمهوری با تاکید بر ضرورت و اهمیت صرفه جویی و مدیریت مصرف سوخت و انرژی گفت: با توجه به مشکلات ایجاد شده برای تولید گاز در ایران با تجاوز نظامی دشمن امریکایی - صهیونیستی، صرفه‌جویی به‌ویژه در ماه‌های سرد ضروری است. برای غلبه بر مشکلات باید بدون توجه به دسته‌بندی‌ها و جناح‌بازی‌های سیاسی، دشمنان را در تحقق اهداف و نقشه‌های‌شان برای ایجاد تفرقه در ایران ناکام کنیم.

مسعود پزشکیان شامگاه ۱۶ آبان در بازدید میدانی از اجرای طرح حکمرانی محله‌محور و مسجدمحور در یکی از مساجد جنوب تهران، با اشاره به ظرفیت بالای مساجد در حکمرانی محله‌ای، اظهار کرد: وجود ۸۰ هزار مسجد در کشور یک ظرفیت بسیار ارزشمند برای کمک به حل مشکلات جامعه با مشارکت خود مردم و همراهی بسیج است. رییس جمهوری در این نشست که با حضور رییس سازمان بسیج مستضعفین، استاندار تهران، فرمانده سپاه محمد رسول‌الله تهران بزرگ، امام جماعت مسجد، مدیر محله و دبیران کارگروه‌های تخصصی طرح حکمرانی محله‌محور و مسجدمحور در مسجد امام زین‌العابدین (ع) محله خلیج فارس شمالی تهران برگزار شد، با تاکید بر اینکه نمی‌توانیم و نباید نسبت به مشکلات مردم بی‌تفاوت باشیم، افزود: اگر بتوانیم مساجد کشور را برای کمک به حل مشکلات کشور فعال کنیم، بخش زیادی از مشکلاتی که امروز در شهرها و محلات مختلف با آن مواجه هستیم، برطرف خواهد شد. پزشکیان با بیان اینکه همه دستگاه‌ها و مراکز مرتبط فرهنگی، مذهبی و اجتماعی در ارتباط هماهنگ و منسجم باید برای شناسایی، ارایه راهکار و حل مشکلات مردم تلاش و مشارکت کنند، تصریح کرد: اقدامات خوب و مفید انجام‌شده در این مسجد می‌تواند به عنوان الگو در دیگر مساجد کشور نیز اجرایی شود. رییس جمهوری با اشاره به مشکلات ایجادشده ناشی از تحریم‌ها، محاصره اقتصادی و تهاجم نظامی دشمنان به ایران، اظهار کرد: دولت به تنهایی قادر به حل همه این مشکلات نیست اما در صورتی که مردم همراهی و کمک کنند می‌توانیم توطئه‌ها و نقشه‌های شوم دشمنان متجاوز را خنثی کنیم. پزشکیان با تاکید بر اینکه روحیه حاکم بر جامعه در دوران جنگ تحمیلی ۸ ساله و همراهی مردم و دولت در آن مقطع، امروز هم می‌تواند چاره حل مشکلات و بحران‌های کشور باشد، افزود: ما در دولت برای استفاده از مشارکت و همراهی مردم در طرح حکمرانی محله‌ای با محوریت مساجد، همه تلاش خود را انجام خواهیم داد.

وی با بیان اینکه باور دارم ما چیزی از کشورهای دیگر و همسایگان خود کمتر نداریم، گفت: باید خود را باور کنیم و برای موفقیت و حل مشکلات و غلبه بر بحران‌ها دست به دست هم داده و با وحدت و انسجام تلاش کنیم، وظیفه همه ما حل مشکلات مردم است.

پزشکیان با اشاره به اینکه باید برای بهترین و برترین بودن کار و تلاش کنیم، گفت: باید این باور را در مردم و جوانان ایجاد کنیم که می‌توانیم بهترین باشیم و با غلبه بر مشکلات و بدون توجه به دسته‌بندی‌ها و جناح‌بازی‌های سیاسی، دشمنان را در تحقق اهداف و نقشه‌های‌شان برای ایجاد تفرقه در ایران، ناکام کنیم. رییس جمهوری با تاکید بر ضرورت و اهمیت صرفه جویی و مدیریت مصرف سوخت و انرژی گفت: با توجه به مشکلات ایجاد شده برای تولید گاز در کشور با تجاوز نظامی دشمن امریکایی —صهیونیستی، صرفه‌جویی و مدیریت مصرف سوخت به ویژه در ماه‌های سرد سال بسیار مهم و ضروری است. پزشکیان با بیان اینکه همه ما باید تلاش کنیم با صرفه جویی انرژی، برق و گاز صنایع تولیدی قطع نشود و تولید کشور آسیب نبیند، گفت: مساجد باید در مدیریت مصرف و تشویق مردم به صرفه‌جویی الگو باشند، دشمنان امروز به دنبال ایجاد نارضایتی در بین مردم هستند و ما باید دست به دست یکدیگر توطئه دشمنان را نقش بر آب کنیم.